

กำกับศิลป์ในบริบทสังคมไทย

ART DIRECTOR IN THAI SOCIETY CONTEXT

นพดล อินทร์จันทร์ / NOPPADOL INCHAN

ปิลันณ ปุณญประภา / PILAN POONYAPAPHA

วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

COLLEGE OF SOCIAL COMMUNICATION INNOVATION,

SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

ภาพยนตร์เป็นมรดกด้านวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เคยมีผู้กล่าวไว้ว่าภาพยนตร์เป็นงานบันทึกประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ที่สุด มีเนื้อหาครอบคลุมถึงสภาพสังคม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์สำคัญ การเมือง เศรษฐกิจ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ เป็นสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคมในระดับกว้าง นอกจากนี้ยังจัดเป็นงานศิลปะร่วม (Collaborative Art) ที่เกิดจากการรวมศิลปะแขนงต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ด้วยการทำงานที่ต้องเชื่อมโยงกับบุคคลมากมายไม่ว่าจะเป็น ผู้กำกับ การแสดง นักเขียนบท ช่างกล้อง นักออกแบบเครื่องแต่งกาย นักออกแบบฉาก นักออกแบบแสง นักออกแบบเสียง เป็นต้น การสร้างสรรค์ภาพยนตร์จึงมีหน้าที่ที่ดูภาพรวมของงานภาพยนตร์ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผู้กำกับ การแสดง ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมในส่วนของการแสดง และภาพรวมของภาพยนตร์ทั้งเรื่อง โดยจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการชี้แนะ หรือนำรูปแบบและการนำเสนอทั้งหมด ผู้กำกับภาพ ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมของภาพอันเกิดจากการถ่ายทำ ดูแลการทำงานของผู้ตัดต่อ และเรียบเรียงความต่อเนื่องของภาพยนตร์ และหน้าที่สุดท้าย ผู้กำกับศิลป์

Abstract

The film is a cultural heritage of humanity. It has been said, the film is the most complete historical record which covers the social, cultural tradition, event, politic, economy, natural environment and the way of life in any society. The film, itself, is highly influential on a broad scale. There is also a work of Collaborative Art and the resulting of combining various art forms, together. By working to connect with people, whether they are director, screenwriter, actor, photographer, costume designer, set designer, lighting designer, sound engineer and etc. To create a film that has the duty to see an overview of the film is divided into There are three parts to control the film making process: the director, not only maintaining an overview of the performances and bringing the form and presentation which be the most important part of the film guiding. The cinematographer takes responsibility for the

overall picture resulting from the shooting and the working of editing included compiling a continuation of the film. And last but not least, the Art Director.

ความเป็นมาของผู้กำกับศิลป์

ต้นกำเนิดของการกำกับศิลป์สำหรับงานภาพยนตร์ นั้น นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าเริ่มขึ้นหลังจาก Thomas Alva Edison ได้คิดค้นซีเนมาโตกราฟ (Cinematograph) โดยโทมัสก็ได้หาศิลปินมาวาดฉากที่ใช้ถ่ายทำ โดยเห็นได้อย่างชัดเจนในการถ่ายทำภาพยนตร์ของการขึ้นชกระหว่าง Corbett และ Fitzsimmons ในปี ค.ศ.1897 ซึ่งผู้ชมจะเห็นแถบโฆษณา Veriscope ที่เขียนบนขอบของเวทีมวย ภายหลังจากนั้น เอ็ดสันก็ได้สร้างสตูดิโอสำหรับการถ่ายทำภาพยนตร์ โดยได้เชื้อเชิญ Hugo Ballin มาร่วมงานออกแบบฉากให้กับภาพยนตร์ของเขา

ภาพ ภาพยนตร์ของการขึ้นชกระหว่าง Corbett และ Fitzsimmons, 1897

เพลสตัน กล่าวว่า “พัฒนาการของงานกำกับศิลป์ในงานภาพยนตร์ มาจากพื้นฐานการออกแบบสำหรับละครเวที โดยแปลงเปลี่ยนกรอบโพธิ์นิยมของเวทีการแสดงเป็นกรอบของจอภาพยนตร์แทน” (Preston, Ward : 2-3)

ในระยะแรกของการกำกับศิลป์ได้มีการสร้างฉากทั้งในสตูดิโอ และการถ่ายทำนอกสถานที่ โดยในปี 1903 ภาพยนตร์เรื่อง The Great Train Robbery เป็นตัวอย่างหนึ่งที่

แสดงให้เห็นถึงปัญหาของการถ่ายด้วยฉากโบกักรัไฟ และสำนักงานโทรเลข โดยในเรื่องนี้ผู้กำกับได้เลือกใช้สถานที่จริง และจัดสร้างพื้นที่จำลองเสริมความสมจริงในการถ่ายทำ ซึ่งนับเป็นก้าวแรกของการพัฒนางานด้านกำกับศิลป์ และนับเป็นงานที่ทำให้ทายความสามารถของผู้กำกับศิลป์ในระยะแรกอย่างมาก

ในต้นศตวรรษที่ 20 ได้เกิดการพัฒนาเทคนิคการสร้างภาพให้ดูใหญ่โต อลังการ นักวิชาการเรียกเทคนิคนี้ว่า "Spectacles" ซึ่งเป็นการสร้างภาพมุกกว้างให้ผู้ชมเกิดความสะพรึงกลัว เทคนิคนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในยุโรป ปี 1913 ในภาพยนตร์เรื่อง Les Miserables และ Quo Vadis และหลังจากนั้นไม่นานในปี 1916 D.W. Griffith ก็ได้ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง Intolerance ด้วยเทคนิคดังกล่าวอีกครั้งและสร้างชื่อเสียงจากภาพฉากในการถ่ายทำอย่างมาก

ภาพ ฉากจำลองพระราชวัง Babylonian of Belshazzar จากภาพยนตร์เรื่อง Intolerance, 1916

D.W. Griffith ได้คิดค้นเทคนิคการถ่ายทำภาพยนตร์ในหลายรูปแบบ อาทิ การถ่ายทำแบบ "Close-ups" (เทคนิคการถ่ายทำแบบเน้นเฟรมจากหัวถึงไหล่ของนักแสดง) "Medium shot" (เทคนิคการถ่ายทำแบบเน้นตัวนักแสดงพร้อมสภาพแวดล้อมเล็กน้อย) และ "Inserts" (การสลับภาพที่ต้องการเน้น) ซึ่งแตกต่างไปจากการถ่ายทำที่เน้นองค์ประกอบหลักของภาพ หรือที่เราเรียกกันว่า "Master shot" นอกจากนั้น Griffith ในฐานะผู้กำกับศิลป์ยังสร้างฉากอลังการที่เป็นที่กล่าวขานในวงการภาพยนตร์ คือการสร้างฉากจำลองพระราชวัง Babylonian of Belshazzar ซึ่งถือเป็นสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่มาก มีรายละเอียดสูง การจะเก็บภาพได้ทั้งหมดต้องใช้กล้องติดบอลูนในการถ่ายทำเลยทีเดียวเนื่องจากเสาของพระราชวังนั้นสูงมาก

พัฒนาการก่อนมาเป็นคำจำกัดความของตำแหน่ง ผู้กำกับศิลป์ หรือ Art Director มีมาจากการต้องการความชำนาญทางด้านศิลปะมากกว่างานทั่วไป ตลอดจนความเข้าใจในธรรมชาติของภาพยนตร์ และการสร้างงานละคร ในระยะ

แรกของงานภาพยนตร์ใช้ ช่างไม้ หรือ Master Carpenter จะเป็นผู้ออกแบบฉาก เมื่องานดังกล่าวต้องการรายละเอียดสูงและความถูกต้องของอุปกรณ์ตกแต่งฉากที่มากขึ้น จนเกินกว่าที่ช่างไม้เหล่านี้จะคิดประดิษฐ์ได้ถูกต้องได้ งานจำพวกนี้ก็ต้องใช้หัวหน้าฝ่ายศิลป์ หรือ Artistic Executive และ ผู้อำนวยการฝ่ายเทคนิค Technical Director เข้ามาช่วยออกแบบแทน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาภาพยนตร์อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องเป็นบุคลากรที่สามารถผสมผสานเชื่อมโยงความเข้าใจทางศิลปะ ธรรมชาติของภาพยนตร์ ตลอดจนการสร้างงานละคร จึงต้องมีบุคคลที่ทำหน้าที่เหนือกว่านั้น จึงเกิดตำแหน่งของผู้กำกับศิลป์ หรือ Art Director ขึ้นในที่สุด

ในปี 1924 ในสหรัฐอเมริกาได้เกิดการรวมตัวของผู้กำกับศิลป์ที่มีชื่อเสียงของภาพยนตร์ฮอลลีวูด จำนวน 63 คน ซึ่งรวมถึง William Cameron Menzies และ Anton Grot ก่อตั้งเป็นสมาคมผู้กำกับศิลป์ภาพยนตร์และโทรทัศน์ท้องถิ่น โดยสมาชิกรวมกลุ่มกันภายใต้ชื่อ "Cinemagundi Club" ซึ่งมีที่มาจากกลุ่ม "Gundi Club" ใน New York

ในปี 1927 ฮอลลีวูดการเห็นความสำคัญของการสร้างงานด้านกำกับศิลป์มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมจริงในภาพยนตร์ และจินตนาการสำหรับผู้ชม โดยได้ก่อตั้ง Motion Picture Academy หรือองค์กรเพื่อผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ซึ่งรวมถึงการพิจารณารางวัลออสการ์ในประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงรางวัลด้านการกำกับศิลป์ยอดเยี่ยมเช่นกัน ซึ่งในครั้งแรกนั้นผู้ที่ได้รับรางวัลออสการ์ด้านการกำกับศิลป์คือ William Cameron Menzies จากภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ The Dove และ Tempest

ทศวรรษที่ 30 (ค.ศ.1930-1939) นับเป็นช่วงยุคทองของภาพยนตร์ฮอลลีวูด โดยมีผู้กำกับศิลป์ที่มีชื่อเสียงหลายคน อาทิ Richard Day จาก How green was my valley , Lyle Wheeler จาก Gone with the wind , Perry Ferguson จาก Citizen Kane , Cedric Gibbons จาก Pride and Prejudice , Alexander Golitzen จาก Phantom of the opera และ Hans Dreier จาก For whom the bell tolls ในช่วงปลายของทศวรรษการพัฒนาของภาพยนตร์ก็เข้ามาแทนที่ภาพยนตร์ ชาว-ดำ ทำให้สีเป็นปัจจัยใหม่ของการทำงานด้านการออกแบบในงานภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม Motion Picture Academy ได้มีการแยกการพิจารณาภาพยนตร์โดยการแบ่งรางวัลด้านการกำกับศิลป์เป็น 2 รางวัล คือสำหรับภาพยนตร์สี และภาพยนตร์ขาว-ดำ และได้รวมเป็นรางวัลเดียวกันอีกครั้งในปี ค.ศ. 1966 เมื่อตลาดอุตสาหกรรมภาพยนตร์มุ่งเน้นเป็นภาพยนตร์สีอย่างเดียว

ภาพภาพยนตร์ How green was my valley, 1941

ภาพภาพยนตร์ Citizen Kane, 1941

ในปี 1939 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการ การกำกับศิลป์ เมื่อ David O. Selznickagreed ได้เสนอเครดิต ใหม่ว่า Production Design ให้แก่ William Cameron Menzies ในภาพยนตร์เรื่อง Gone With the Wind โดยให้เหตุผลว่า Menzies ได้ให้ความละเอียดมากกว่าการทำงานของ Art Director ทั่วไป โดยได้วาด Storyboard มีลักษณะการอธิบาย

ภาพ William Cameron Menzies ในภาพยนตร์เรื่อง Gone With the Wind, 1939

ทศวรรษที่ 50 (1950-1959) ภาพยนตร์ได้ถูกการแย่ง ส่วนแบ่งทางการตลาดเมื่อโทรทัศน์ ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทใน สังคมมากขึ้น เกิดรายการวาไรตี้ ละครสด และรวมถึงการผลิต ภาพยนตร์ชุดโดยเผยแพร่ทางโทรทัศน์แทนโรงภาพยนตร์ ทำให้เกิดความต้องการผู้กำกับศิลป์เพื่อทำงานสูงจวบจน ทศวรรษที่ 60 ผู้กำกับศิลป์ได้กระจายตัวไปทำงานใน อุตสาหกรรมใหม่ซึ่งเป็นตลาดที่กำลังจะโต ทำให้งานกำกับ ศิลป์ได้ขยายตัวเป็น 2 ขา ทั้งในวงการภาพยนตร์ และวงการ โทรทัศน์

บทบาทของผู้กำกับศิลป์

เมื่อความต้องการของการพัฒนาคุณภาพของงาน ภาพยนตร์ เริ่มมีการให้ความละเอียดลออในองค์ประกอบต่างๆ ในภาพยนตร์ บทบาทของผู้กำกับศิลป์จึงเป็นเรื่องที่มีความ ชัดเจน และกลายเป็นหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องการผู้มีความ สามารถเฉพาะเข้ามาทำงานด้านนี้มากขึ้น

เพลสตัน กล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์ทำหน้าที่ออกแบบ และควบคุมภาพรวมในส่วนของงานด้านศิลปะทั้งหมดของ ภาพยนตร์ ซึ่งโดยมากจะอยู่ในทิศทางของงานออกแบบการ สร้างฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉาก” (Ward Preston : 9)

ฮอลิแกนกล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์ทำหน้าที่ดูแลควบคุมฝ่ายงานสร้างสรรค์ด้านศิลปะทั้งหมด ซึ่ง คือการออกแบบฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก ฝ่ายสถานที่ในการ ถ่ายทำ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ทีมงานสร้างฉาก และฝ่ายเทคนิค พิเศษ ” (Fionnuala Halligan: 8)

จะเห็นได้ว่าผู้กำกับศิลป์จึงเป็นบุคคลที่มีบทบาท ใน การดูแลความสม่ำเสมอของงานด้านศิลปะกรรมทั้งหมดของ ภาพยนตร์ อันได้แก่ ฉาก แสง สี เสียง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ ประกอบฉาก และอาจรวมไปถึงการแต่งหน้าและทำผม นับว่า เป็นหน้าที่ที่ต้องดูแลความกลมกลืน และเป็นหนึ่งเดียวกันของ ภาพยนตร์ เช่น เสื้อผ้าจะโดดจากฉากไม่ได้ แสงจะต้องทำให้ ฉากดูสมจริง หรือเป็นไปตามความคิดครบยอดของ

งานศิลปะฉากต่อฉาก ให้ความละเอียดในแง่ความเป็นละคร (Theatrical) โดยฉากแสดงให้เห็นเบื้องลึก และอธิบายความ เป็นไปในตัวละครได้อย่างสมบูรณ์ ภาพยนตร์เรื่องนี้ นับ เป็นการปฏิวัติวงการการกำกับศิลป์ และลักษณะการทำงาน ของ Menzies นับเป็นแบบแผนการทำงานของผู้กำกับศิลป์ใน ปัจจุบัน

ภาพยนตร์ เพราะฉะนั้นต้องมีผู้กำกับศิลป์คอยกำกับดูแล ควบคุมให้งานศิลปะกรรมทั้งหมดนี้ให้เป็นกลมกลืน สวยงาม และตรงตามโจทย์ที่ผู้กำกับการแสดงวางไว้

ผู้กำกับศิลป์ในประเทศไทย

ตำแหน่งผู้กำกับศิลป์กับประเทศไทยจะเป็นเรื่อง ใหม่ อันเนื่องจากเป็นศาสตร์ใหม่สำหรับการศึกษาใน ประเทศไทย โดยมักจะพัฒนามาจาก ผู้จัดทำอุปกรณ์ประกอบ ฉาก ผู้สร้างฉาก นักออกแบบเครื่องแต่งกาย Stylish นัก ออกแบบฉาก จนภายหลังที่มีการเปิดการเรียนการสอนทาง ด้านการออกแบบเพื่อการแสดง การออกแบบนิเทศศิลป์ หรือ การออกแบบเพื่องานภาพยนตร์และสื่อดิจิตอลขึ้น การพัฒนา บุคลากรด้านการกำกับศิลป์จึงค่อยๆแทรกซึมไปในวงการ ภาพยนตร์ไทย จากการศึกษาบทบาทของผู้กำกับศิลป์ในงาน ภาพยนตร์ไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้กำกับศิลป์ไทย จำนวน 17 คน พบว่าผู้กำกับศิลป์ในประเทศไทยมีบทบาทใน การควบคุมภาพรวม ดูแลความคิดหลัก (Concept) ควบคุม โคลมสีในการออกแบบงานในภาพยนตร์ เป็นผู้สร้างภาพในมุมมองทางศิลปะ

ธนะ เมฆอำมพทุท กล่าวว่า “อาร์ทไดเรกเตอร์ เขาจะดูแล เฉพาะทางฝั่งอาร์ทอย่างเดียว ซึ่งหมายถึงพวก ฉาก โลเคชั่น แต่โปรดักชั่นดีไซน์เนี่ย มันจะต้องดูแลไปทั้งหมดจนถึงมุขของ หนึ่ง จนถึงการจัดตัดต่อ เป็นเหมือนผู้ช่วยของผู้กำกับอีกทีหนึ่ง ไม่ใช่ผู้ช่วยผู้กำกับ พูดยังไงก็ไม่ถูก เป็นเหมือนคู่คิดของผู้กำกับ อีกทีหนึ่ง เราจะต้องดูแลไปถึงเสื้อผ้า หน้าผม เอฟเฟค ไฟฝน ธรธา” (ธนะ เมฆอำมพทุท, สัมภาษณ์: 2556)

ประพนธ์น้อย พึ่งปฏิภาณ กล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์เป็นผู้ กำหนดทิศทางและความสวยงามในแง่องค์ประกอบศิลป์ บาง ครั้งอาจรวมไปถึงการออกแบบงานสร้างพิเศษ” (ประพนธ์น้อย พึ่งปฏิภาณ, สัมภาษณ์: 2556)

ราเลเกติ์ สุขกาล เสนอว่า “ผู้กำกับศิลป์จะเป็นผู้เซต

โลกให้อยู่ในยุคไหน มันก็เหมือนกับการแปลบทออกมาเป็นภาพ เราจะเอาสิ่งที่จินตนาการไว้มาคุยกับผู้กำกับว่ามันตรงกันไหม ต่างกันอย่างไรจะได้ปรับกับตากล้องต่อไป” (ราลีเกดส์ สุขกาล, สัมภาษณ์: 2556)

พรอนันต์ องค์กรเจริญ เสนอว่า “หน้าที่ของผู้กำกับศิลป์ ผมว่ามันเป็นการสร้างความจริงเชิงศิลปะตามความคิดของโครงเรื่อง (Story Board) ตามความความจริงที่ Story Board ได้กำหนดขึ้นมา และยังต้องเป็นผู้คุยงาน Dealงานกับแผนกอื่นๆ ใต้รู้เรื่อง ต้องทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี ใต้โจทย์ตามที่เขากำหนดมาและก็ต้องตอบโต้ด้วยงานด้วย” (พรอนันต์ องค์กรเจริญ, สัมภาษณ์: 2556)

คชา เรืองทอง กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า “เป็นคนที่ควบคุมภาพโดยรวมของหนังทั้งหมด ทั้งเสื้อผ้า โทนสี การถ่ายภาพ อุปกรณ์ประกอบฉาก แต่อันนี้เขาจะคอยดูรวมๆ แล้วสเก็ตออกมา ภาษาไทยก็คือ ออกแบบงานสร้าง” (คชา เรืองทอง, สัมภาษณ์: 2556)

ปรัชวิญญ์ เพ็ชรกรด กล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์ดูแลทุกสิ่งทุกอย่างที่ตาเห็น ที่ไม่ใช่นักแสดง เป็นความรับผิดชอบของพี่ หน้าที่ของพี่บอมคือการตรวจทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นศิลป์ที่มองเห็นได้ด้วยตาภาพรวมที่ออกมาของแต่ละเฟรม” (ปรัชวิญญ์ เพ็ชรกรด, สัมภาษณ์: 2556)

คมกัญญ์ เข้มกำเนิด กล่าวว่า “เราเป็นคนกำหนดไต่แรกชั้นของหนัง มู้ดแอนด์โทน เพราะฉะนั้นเราต้องดูแลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสตอรี่บอร์ด , แอนิเมเตอร์ รวมๆ คือ ฝ่ายอาร์ตทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้แค่นั้น บ้างที่เราก็ต้องลงมือทำกับเขาด้วยเหมือนกัน แต่หน้าที่หลักก็คือกำหนดเป้าหมายให้ทีมงานทุกคนเข้าใจตรงกันหมด” (คมกัญญ์ เข้มกำเนิด, สัมภาษณ์: 2556)

อาจสรุปได้ว่าในบริบทสังคมไทย ผู้กำกับศิลป์จะทำหน้าที่เป็นผู้สร้างภาพบรรยากาศของภาพยนตร์ ควบคุมความคิดรวบยอด (Concept) คุณค่าของภาพยนตร์ นอกจากนั้นโดยส่วนมากมักมองงานด้านกำกับศิลป์อยู่ในแวดวงของการทำงานด้านฉาก สถานที่ในการถ่ายทำ (Location) และ อุปกรณ์

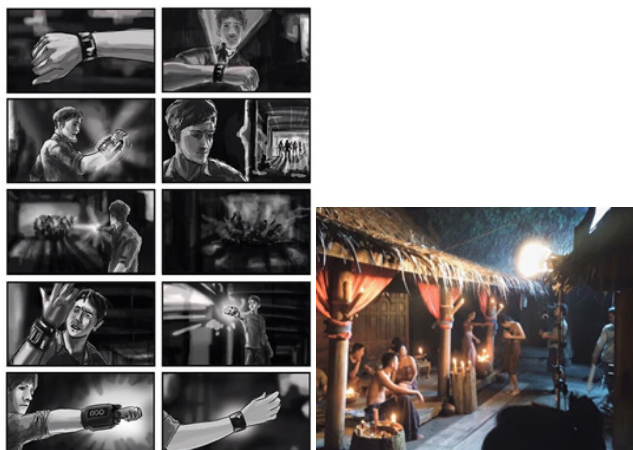
ประกอบฉาก(Prop) โดยอาจรวมไปถึงการทำงานของงานเทคนิคพิเศษต่างๆ (Special Effect) โดยส่วนมากมักแยกงานด้านเครื่องแต่งกายออกจากงานกำกับศิลป์ ผู้กำกับศิลป์มีบทบาทอยู่ในแวดวงของการทำงานด้านฉาก สถานที่ในการถ่ายทำ (Location) และอุปกรณ์ประกอบฉาก(Prop) โดยอาจรวมไปถึงการทำงานของงานเทคนิคพิเศษต่างๆ

ประพนธ์ น้อม ฟังปฏิภาณ กล่าวว่า “ทำหน้าที่ออกแบบดูแลฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก กำหนดทิศทางและความสวยงามในแง่องค์ประกอบศิลป์ บางครั้งอาจรวมไปถึงการออกแบบงานสร้างพิเศษ เทคนิคพิเศษต่างๆ ในการถ่ายทำ ดูแลทุกตำแหน่งที่เกี่ยวกับ Art Direction โดยตรง หลักๆ ก็จะประกอบด้วย Props Master Set Decorator Key Visualizer Pack Maker Propsman Props driver Best boy” (ประพนธ์ น้อม ฟังปฏิภาณ, สัมภาษณ์: 2556)

ไพโรจน์ ศิริวัฒน์ กล่าวว่า “ทำหน้าที่การออกแบบงานสร้างภาพยนตร์ เช่น ฉาก พร็อพ ดูแลในแผนกอาร์ตตีฟาร์ ทเมนต์ production designer ออกแบบงานสร้างทั้งหมด ขยายงานของ pd prop master หาพร็อพ best boy ดูแลหน้ากอง construction สร้างฉาก” (ไพโรจน์ ศิริวัฒน์, สัมภาษณ์: 2556)

ศรายุทธ พุ่มเพรา กล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์ต้องคลุกสีในโทนใด หรือสถานที่ หรือเวลาในภาพยนตร์เรื่องนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด เมื่อทราบข้อกำหนดเบื้องต้นของหนัง ไปรตักชั้น ดีไซน์และ Art Director ก็จะต้องมาคุยกับเพื่อทำการ research ค้นคว้าหาข้อมูล และมอบหมายให้ Props Master และ Props Man ไปหาของมาประกอบฉาก หรือถ้าเป็นหนังย้อนยุคก็จะต้องหาของมาทำให้เหมือนของเก่า” (ศรายุทธ พุ่มเพรา, สัมภาษณ์: 2556)

จิตรกร อุชฌิเหมกุล กล่าวในทิศทางเดียวกัน ว่า “ผู้กำกับศิลป์ ดูแล Key visual มาแยกของทั้งหมดออก ว่าใครทำอะไรทำอะไร เช่น prop ก็ต้องไปหาของมา แล้วมาขายผม ถ้ามันไม่มีหาไม่ได้ก็ต้อง Mock up ขึ้นมา อย่าง set ผมก็ต้องเขียนแบบ ว่าตรงนี้สูงเท่าไร ใช้อะไรประกอบ ง่ายๆ ก็คือ Interior ขึ้นมา อย่างงานๆ หนึ่งเราก็ต้องวางแผนได้ ว่าต้องทำยังไง จัดการให้ได้” (จิตรกร อุชฌิเหมกุล, สัมภาษณ์: 2556)

ภาพ ผลงานการออกแบบเพื่องานภาพยนตร์ ของนิสิตวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, 2559

ณัฐวุฒิ รูปปัจจัย กล่าวว่า “ผู้กำกับศิลป์เป็นผู้ควบคุมภาพรวมของงานภาพยนตร์ กำหนดสไตล์มันเป็นอย่างไร ต้องดูแลฉาก อุปกรณ์ประกอบฉากทั้งหมด ทำงานประสานกับฝ่ายต่างๆของทีมงานทั้งหมด” (ณัฐวุฒิ รูปปัจจัย, สัมภาษณ์: 2556)

อย่างไรก็ดี ยังสามารถพบผู้กำกับศิลป์จำนวนหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ดูแลและควบคุมฝ่ายเครื่องแต่งกายเช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นกับความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้กำกับศิลป์แต่ละคน และรูปแบบของงานภาพยนตร์ เช่นหากเป็นผู้กำกับศิลป์ในงานภาพยนตร์โฆษณา มิวสิควิดีโอ และภาพยนตร์อนิเมชัน ผู้กำกับศิลป์จะมีบทบาทเพิ่มขึ้น คือ ดูแลเครื่องแต่งกาย แสง มุมกล้องในการถ่ายทำ ออกแบบปกอัลบั้มเพลง เป็นต้น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้กำกับศิลป์ไทย

สืบเนื่องจากงานวิจัยการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้กำกับศิลป์ในประเทศไทยของนพดล อินทร์จันทร์ ซึ่งทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรที่ผลิตงานภาพยนตร์ทั้งสิ้น 292 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 กลุ่มเพื่อให้ได้ข้อสรุปในการพิจารณาคุณลักษณะ ได้แก่

1. กลุ่มผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้อำนวยการสร้าง
2. กลุ่มผู้กำกับศิลป์
3. กลุ่มงานด้านการออกแบบเพื่อการแสดง (งานฉาก งานเครื่องแต่งกาย งานไฟ งานแต่งหน้า)
4. กลุ่มกำกับเวที กำกับรายการ และงานจัดการ
5. กลุ่มนักแสดง ผู้ฝึกการแสดง

ผลของการวิจัยมีประเด็นที่เด่นชัดใน 3 ประเด็นกล่าวคือ

1. เป็นผู้ที่สามารถทำงานกับผู้อื่นได้
2. มีความตรงต่อเวลา
3. มีความเข้าใจเรื่องความงามทางศิลปะ

ภาพ ผลงานการออกแบบเพื่องานภาพยนตร์ ของนิสิต
วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, 2559

และเมื่อพิจารณาคณะคุณลักษณะห้าอันดับที่มีคะแนนสูงสุด มักเป็นคุณสมบัติด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน วินัย และมุมมองทางศิลปะ ปรากฏการณ์สะท้อนมาจากการแสดงทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตภาพยนตร์ไทย ซึ่งให้ความสำคัญของการประสานความร่วมมือในการทำงาน ความมีวินัยตรงต่อเวลาจะมีความสำคัญมากกว่าองค์ความรู้ด้านการออกแบบต่างๆเสียอีก ในประเด็นเหล่านี้อาจจะสะท้อนให้

เห็นปัญหาของผู้กำกับศิลป์ไทยที่ยังมีปัญหาในเรื่องการทำงานร่วมกับผู้อื่น และวินัยความตรงต่อเวลาในการทำงาน นับเป็นประเด็นที่ผู้กำกับศิลป์ และผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากรในสาขาวิชานี้จำเป็นต้องระลึกรู้ถึง

ในประเด็นเรื่องความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่าน กล่าวคือ

“งานศิลปะการแสดงเป็นศิลปะที่รวมศิลปะหลายแขนงไว้ด้วยกัน ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความกลมกลืนของศิลปะทุกแขนง และความร่วมมือ ร่วมใจของผู้ร่วมงานทุกฝ่าย” (พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2)

“ผู้กำกับศิลป์เป็นหน้าที่ที่ต้องประสานความร่วมมือผู้กำกับการแสดง และทุกหน่วยย่อยภายใต้การดูแลของเขาทั้งหมดตั้งแต่ ผู้ดูแลสถานที่ถ่ายทำ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก กล้อง ทีมสร้างฉาก และฝ่ายเทคนิคพิเศษ ซึ่งจำเป็นต้องใช้จิตวิทยาในการทำงานร่วมกับผู้อื่นสูง ทั้งนี้เพื่อให้งานออกมาได้อย่างสมบูรณ์ตามที่ได้วางแผนไว้” (Fionnuala Halligan: 8)

“ผู้กำกับศิลป์ที่ดีควรเข้าใจศิลปะ รู้จักความสวยงาม มีรสนิยมที่ดี เข้าใจเพื่อนร่วมงาน เข้าใจข้อจำกัดและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้” (ประพนธ์ม พึ่งปฏิภาณ, สัมภาษณ์: 2556)

“เรื่องที่สำคัญอีกเรื่องคือเรื่องของทีมงาน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงานและทุกคน เราเสี่ยงไม่ได้ที่ทำงานด้านอาร์ตต้องไปปฏิสัมพันธ์กับคน งานก็ตึก ไม่ได้หลับไม่ได้นอน พุดจาไม่ได้ใส่เขา แล้วก็อย่างพวก พร้อบแมน ก็คือ พวกจิ้งจกรายวัน ให้ทำฉากทำฉากไป ให้ดอกไม้ก็ดอกไม้ไป บางทีเห็นเขาร้อน เห็นเขาทำงานหนักก็เอ๋ยซื้อเอมรียามาฝากเขา ซื้อน้ำมาฝาก ทีมงานคนอื่นก็เหมือนกัน ถ้าเราซื้อใจเขาได้ เขาเองก็จะทำงานให้กับคุณเต็มที่ ฝ่ายอาร์ตอย่างเราบางทีต้องออกไปซื้อของเข้าฉากต่างๆ เจอแม่ค้าเอ๋ย เจอพ่อค้าเอ๋ย เจออาเฮียร้านขายเหล็ก ก็ต้องรู้จักวิธียุยกับเขาเราเองก็อาจจะได้ของในราคาถูกที่ถูกลง ” (คชา เรื่องทอง, สัมภาษณ์: 2556)

“ผู้กำกับศิลป์ต้องสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ใช้เวลาอยู่ด้วยกันหรือคลุกคลีเพื่อทำความรู้จักกับผู้ร่วมงานอื่นๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน” (ชานนท์ ยอดหงส์, สัมภาษณ์: 2556)

ในประเด็นด้านความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา นับเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับผลวิจัยในบุคลากรในสายเดียวกันอย่างผลการสำรวจของพฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ (2541 : 159) กล่าวว่าคุณลักษณะที่ผลการศึกษากับกลุ่มนักแสดงและผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ จำนวน 258 คน ในปีพุทธศักราช 2541 ให้ความสำคัญกับความตรงต่อเวลา สูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง และผลการศึกษาของสามมิติ สุขบรรจง (2546 : 3) ในเรื่องคุณลักษณะของนักแสดงละครเวทีไทย ซึ่งผลการสำรวจให้ความสำคัญเรื่องความตรงต่อเวลาเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างงานในธุรกิจบันเทิงของไทยให้ความสำคัญกับคุณลักษณะในด้านความรับผิดชอบ และมีความตรงต่อเวลา อาจสะท้อนให้เห็นธุรกิจบันเทิงไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาในด้านดังกล่าวค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากกรณีบุคลากรหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบันเทิง ต่างออกมาแสดงทัศนะถึงปัญหาและผลกระทบจากการขาดความรับผิดชอบการตรงต่อเวลา ว่าเป็นปัญหารุนแรง และก่อให้เกิดผลเสียต่อหลายฝ่าย การศึกษาบทบาทและลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้กำกับศิลป์ในภาพยนตร์ไทยเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความพยายามหาคำตอบ และ

แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการพัฒนาบุคลากรทางธุรกิจบันเทิง ในฐานะสถาบันการศึกษาที่มีการผลิตบัณฑิตทางด้านการผลิตงานภาพยนตร์ ผลของการศึกษานี้สามารถนำเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตตามที่ตลาดธุรกิจจริงต้องการ

เอกสารอ้างอิง

คชา เรืองทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พัชชา จิราวัฒน์นันต์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ RCA เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2556.

คมภิญญ์ เข้มกำเนิด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ อาทิตยา หลวงอำมาตย์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัทกันตนา จำกัด เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2556.

จิตรกร อุชฌิมเหมกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กมลลักษณ์ สุขชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัท PHOSCINE เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2556

ชานนท์ ยอดหงส์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ศักดิ์รินทร์ สังข์รุ่ง เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่อาคาร Gmm เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2556.

ธนะ เมฆาอัมพุท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สิริวรรณ บัวทอง เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ บริษัท Five star production co.,ltd เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2556.

ธีรเนศน์ จงอร่ามรุ่งเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ศักดิ์รินทร์ สังข์รุ่ง เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล บางนา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2556.

บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา.(2552). ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พับลิค บุเคอรี.

ประพนธ์ น้อม ฟังปฏิภาณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ธัญธิตา นิธิโสภณ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์การค้าพรอมมานาด เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2556

ปรัชวิญณ์ เพ็ชรกรต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ รติดา ประสัาโชคชัย เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วิทยาลัยเพาะช่าง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2556.

พรอนันต์ องค์กรเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวนวลพร ชันธาโรจน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์การค้าสยามพารากอน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2556.

ไพโรจน์ ศิริวัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ชุตานา วิทยาประสิทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัท p.o.m art Co.Ltd เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2556.

ภาคย์ วรรณศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นันท์ ทองงามขำ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บริษัท Leo Burnett เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2556.

ราสิเกติ์ สุขกาล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวคันธารัตน์ บุณยะเวชชีวิน เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์การค้าสยามพารากอน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2556.

วาริ โชคลำเลิศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พัชรดา ดอกไม้แก้ว เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์การค้า Terminal 21 เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2556.

วรากร พูลสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ชุติกานุจน์ วงศ์เศรษฐวิทย์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่อาคาร Gmm เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2556.

ศรายุทธ์ พมเพรา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ อัมรินทร์ คงคาเขตร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่เพลินวาน เมื่อวันที่ 20

กรกฎาคม 2556.

สมพร สิริสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ณัฐพร วาณิช เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่สวนจตุจักร เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2556.

Halligan,Fionnuala.(2012). Production Design. United Kingdom: Ilex-Press.

Pramaggiore,Maria.(2011). Film a Critical Introduction. London: Laurence king Publishing.

Preston,Ward.(1994). What an Art Director Does. Los Angeles: Silman-James press.